

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ

Abdullah b. Ümmü Mektûm

Adı : Abdullah ya da Amr
Künyesi : İbn Ümmü Mektûm diye anılmakta
Doğum yılı : Tespit edilemedi
Doğum yeri : Mekke
Baba adı : Kays b. Zâide el-Kureşî
Anne adı : Âtike bint Abdullah el-Mahzûmiyye
Eş(ler)i : Tespit edilemedi
Akrabaları : Hz. Hatice'nin dayısının oğlu, kocası tarafından üç talakla boşanan ve iddet süresince evinde ağırladığı Fatıma bint Kays'ın ise amcasının oğludur.
Oğulları : Raddâd,
Kızları : Tespit edilemedi
Kabile : Kureys'in Âmir kolundan
İslâm'a girişi : İslâm'ın ilk yıllarında
Sohbet süresi : 20 yıldan fazla
Rivayeti : 2
Yaşadığı yer : Mekke, Medine
Mesleği : Müezzin, Kur'an öğreticisi
Hicreti : Medine
Savaşları : Kâdisiyye
Görevleri : Mus'ab b. Umeyr ile beraber Medine'ye öğretmen olarak gönderilmiştir. Hz. Peygamber'in yerine on üç defa vekalet etmiş, namaz kıldırılmış, müezzinlik yapmıştır.
Fizikî yapı : Anadan doğma âmâ idi veya gözlerini küçükken kaybetti.
Mizacı : Sorumluluk sahibi, öğrenmeyi ve öğretmeyi seven biri
Ayrıcılığı : Abese Suresi'nin başında anlatıldığı üzere, Hz. Peygamber'in Allah tarafından itabına (azarlanma) vesile olan ve Hz. Peygamber'in kendisine bunu hatırlatarak hitap ettiği sahabe.
Ömrü : Yaşlı
Ölüm yılı : H. 15

Ölüm yeri : Kâdisiyye veya Medine
Ölüm sebebi : Âmâ olması sebebiyle mazere-ti olmasına rağmen Kâdisiyye Savaşı'na katılmış, sancaktarlık yapmış ve orada veya aldığı yara sebebiyle Medine'de şehit düşmüştür.

Hakkında : Allah Rasulü birgün ileri gelen müşriklerden birine İslâm'ı anlatmaktayken İbn Ümmü Mektum çıkageldi. Kendisini irşad etmesi için Peygamberimize seslendi. Onun geldiğini gören Hz. Peygamber, konuşmasının bölüneceği endişesiyle hafif ekşiterek yüzünü çeviriverdi. Bunun üzerine Abese Suresi'nin ilk ayetleri nazil oldu. (Abese, 80/1-10) "Müminlerden (cihada katılmayıp) oturanlarla malları ve canları ile Allah yolunda cihat edenler bir olmaz" ayeti (Nisa 4/95) inince İbn Ümmü Mektum "Ey Allah'ın Rasulü! Şayet cihat etmeye gücüm yetse ben de cihada katılırdım?!" demesi üzerine ayette "özür sahibi olanlar dışında" şeklindeki kısım indirildi.

Hadisleri : Birgün Allah Rasulü'ne yaşlı olduğunu, evinin uzak olduğunu ve kendisini yedecek kimse bulunmadığını hatırlatarak namazları evinde kılma ruhsatı istemiş ama Peygamberimiz ezanı işittiğine göre gelmesini söylemiş ve ona bu ruhsatı vermemiştir.

Sözleri : Mekke'nin fethedildiği gün o, Safa ile Merve arasında, Allah Rasulü'nün önünde doğup büyüdüğü Mekke'ye olan özlemini dile getirdiği şu şiirini okumuştur:

Güzeller güzelidir Mekke, tüm vadilerde,
Ailem ve akrabalarım var o kutlu yerde.
Öyle bir yer ki, yürürüm orada rehbersiz,
Oradadır benim köklerim, tâ derinlerde!

Kaynaklar: Üsd, IV. 263-264; Nubela, II. 413-426; İsabe, II. 523-524; DİA, XX. 434-435; İstiab, II. 307; Sahabiler Ansiklopedisi, s. 48-50; Ahmed, Müsned, III. 423.

*. Prof. Dr.